

3

DISSERTATIONEM ACADEMICAM
DE
CULTURA, QUAM PRÆSUPPONIT
ELOQUENTIA,

CONS. AMPL. FAC. PHIL. REG. AC. AB.

PUBLICÆ BONORUM CENSURÆ MODESTE SUBMITTUNT

ABRAHAMUS CAJANUS,

Philosophiæ Magister & verbi div. Minister.

ET

ANDREAS WEGELIUS,

Ostrobotnienses.

In Auditorio Anat. d. XVII Aprilis MDCCCV.

Horis a. m. consuetis.

ABOÆ, Typis FRENCKELLIANIS.

VIRO

ADMODUM REVERENDO ATQUE PRÆCLARISSIMO

DOMINO MAGISTRO

ESATÆ WEGELIO,

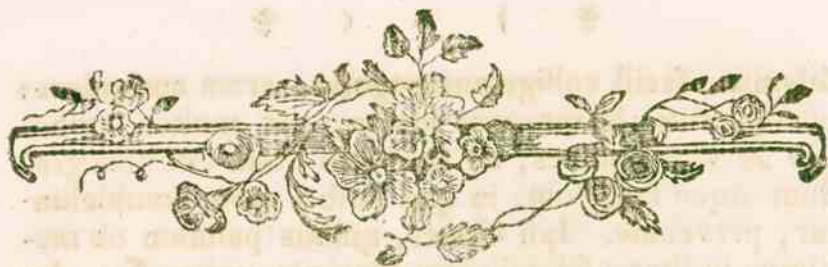
*Præposito atque Pastori Ecclesiarum, quæ Deo in Wörâ
colliguntur, meritissimo,*

BENEFACTORI SUMMO,

PARENTI INDULGENTISSIMO

Gratum testantur animum

AUCTOR & RESPONDENS.

DE
CULTURA, QUAM PRÆSUPPONIT
ELOQUENTIA.

§. I.

Facultatibus mentis humanæ summum omnium rerum creatorem hanc tulisse legem sancte observandam, ut sensim & pedetentim sese evolverent atque exsererent, ex duplici ratione extra omnem dubitationis aleam positum esse putamus. Sua nempe cujusque experientia quemque docet, omnem fere cognitionem nostram sensibus originem suam acceptam referre externis, eamque primis natalibus exiguum esse, post, accedente experientia, majorem majoremque perfectionis gradum attingere, ita ut, cum primis ætatis temporibus ideæ nostræ ad summum claræ esse solent, postea demum paullatim distinctarum laudem sibi vindicent. Deinde, si historiam testem temporum & experientiæ vicariam con-

A

su-

fulamus, facili colligemus negotio, artes antiquiores esse scientiis, & utrasque sensim, per multas ambages ac vicissitudines, ad summum illum culturæ gradum atque fastigium, in quo nostro ævo conspiciuntur, pervenisse. Ipsi Græci, quibus palmam ob maximos in literis scientiisque plurimis progressus debemus, illi obsequentissimi obtemperavere fato, ut primum rudes, barbari & inculti a) essent, deinde sensim culti atque politi literis scientiisque sese traderent, in quibus quidem excolendis ita progressi sunt, ut per longos anfractus eas ad majorem perfectionis gradum evexerint.

Eidem illi legi eloquentia quoque, de qua pro consilii ratione in sequentibus dicetur, parvit eamque obsequiosa secuta est. Primis nempe initiis primo-
que

- a) De hoc Celeb. JOH. M. SCHRÖCKH *Allmänna Werlds Hist. uti Sammandrag, öfversatt af* JOH. FR. HEYNATZ (Lund 1792, 8:vo) *Vol. I. Lib. VIII. pag. 78* pronunciat:
 "Grekerne, äfven som alla andra folkslag, voro i sin första uppkomst ett på alla kunskaper och förnödenheter fattigt folk, och blef det i så lång tid, att den upplysning, till hvilken det ändteligen, under så många svårigheter, upparbetade sig, är för dem desto ärofullare. — Item pag. 80. "De voro i begynnelsen vilde och okunnige, bodde i skogar och kulor, gingo nakne eller kläddes uti djurs hudar, lefde af örter och rötter, till dess de ändteligen lärde att äta ollon (kanske vilda kastanier) och plantera säd."

que orta exigua fuit & parvi momenti, postea sensim & quasi gradatim perfectionem majorem majoremque ascendit. Quod nemini rem serius accuratiusque perpendenti mirum videri debebit. Si enim ad ea, quæ eloquentia præsupponit, quæque eam præcedere debent, sollicitè attendamus, inerit omnino huicce attentioni eadem ad omnes fere dubitationis nebulas rationesque abigendas infirmandasque vis, quæ soli ad tenebras dispellendas fugandasque. — Sed jam ad ipsam rem accedamus, quæ hanc continebit quæstionem: *Qualem præsupponit eloquentia culturam?* Ad quam quidem quæstionem respondendi periculo dissertatio hæc Academia sese offeret, benignam lectorum, quippe qui recordari debebunt, vires juveniles præstare non valere, quæ a peritis maturisque exspectare & postulare licet ingeniis, auctori suo non expetens modo sed & sperans censuram.

§. II.

Ut eloquentia apud gentem quandam florere possit, omnium fere primum *cultura linguæ* gentis illius necessaria esse videtur. Quod quidem ex duplici argumento facile patet. Docet nempe historia, eloquentiam nullibi ante excultam linguam floruisse. Græci verbi gratia, qui, judice Cicerone, palmam ob progressus in eloquentiæ studio omnibus præripiunt *b)*, pariterque Romani ante politam excultam-

A 2

que

b) Hinc CICERO *de Orat. Lib. I. Cap. IV*: "Atque, ut omit-

que linguam suam vernaculam nulla fere eloquentiæ laude sese dignos reddidere c). Quod quis miretur? Nam

"tam Græciam, quæ semper eloquentiæ princeps esse vo-
 "luit, atque illas omnium doctrinarum inventrices Athe-
 "nas, in quibus summa dicendi vis & inventa est & perfe-
 "cta: in hac ipsa civitate profecto nulla umquam vehe-
 "mentius, quam eloquentiæ studia viguere. Nam postea-
 "quam, imperio omnium gentium constituto, diuturnitas
 "pacis otium confirmavit, nemo fere laudis cupidus adole-
 "scens non sibi ad dicendum studio omni enitendum puta-
 "vit. Ac primo quidam totius rationis ignari, qui neque
 "exercitationis ullam viam, neque aliquod præceptum ar-
 "tis esse arbitrantur, tantum quantum ingenio & cogi-
 "tatione poterant, consequebantur. Post autem, auditis
 "oratoribus Græcis, cognitisque eorum litteris, adhibi-
 "tisque doctores, incredibili quodam nostri homines di-
 "cendi studio flagaverunt."

c) *Cfr. Auct. supra nota (a) cit. pag. 123. ubi:* "Ifrån denna
 "tiden kom ock Grekernas värtalighet till den stora full-
 "komlighet, till hvilken andra folkslag icke kunde hinna.
 "Dertill verkade förnämligast det Grekiska språket, som
 "de gjorde till det skönaste, rikaste och mest väljudan-
 "de." *De Romanis* WECHNERUS *in Lib. II. Cap. I:*
 "Cum enim Romani veteres omnem, non tantum philoso-
 "phandi rationem, sed etiam eloquentiæ exercitationem a
 "Græcis acceperint, adeo illi scriptis Græcis addicti fuere,
 "ut & vocabula perquam plurima ab ipsis sint mutuati,
 "quibus suam dicendi locupletarunt penuriam: & suas
 "quoque voces, quoad vim significandi, ad exemplum
 "Græcorum inflexerunt, rationem quoque troporum ab
 "ipsis mutuati sunt, ne libere, quodcumque in buccam ve-
 "niret, effutirent, sed eleganti & concinno modo plera-

Nam inter omnes constat, linguam eloquentiæ eundem præstare usum, quem vestes corpori. Hinc verba, quæ linguarum sunt quasi elementa, ab omnibus artis magistris ad eloquentiæ essentiam recte referuntur *d*). Quo posito, quis non videt ad eloquentiam præsupponi culturam linguæ? Ad eam vero, ut subtilitati inventionis oratoriæ respondeat, excolendam non parum temporis requiri, nemo erit qui neget.

§ III.

Poësin linguæ excolendæ cuique, phantasiæ perpoliendæ, memoriæque sublevandæ plurimum inferre, nulla eget demonstratione. At non linguæ solum, quod nuperrime probare studuimus, sed & phantasiæ & memoriæ magna in eloquentiam est vis. Eloquentia enim persuasionem respiciens omni modo delectare propendet, quod ipsum phantasiam cum in ipso dicente tum in lectoribus auditoribusque excul-

tam

"que cum sapientibus Græcis efferrent." — Quæ igitur probare videntur, ad eloquentiam præsupponi culturam linguæ.

- d*) JOH. AUG. ERNESTI *initia Rhet. Edit. Quint.* (Abœ 1792, 8:vo) *proleg.* §. 3 *pag.* 3. ubi: "Quæcumque autem posita sunt in facultate oratoria, e duobus fontibus ducuntur, & a *rebus*, & a *verbis*. Nam primum perspicuitatem nulla verba efficere possunt in rebus, aut non intelligentis satis, aut non intellectis: & res quamvis perspicuas obscurat verborum ineptia."

tam requirit & perpolitam. Et ad integram orationem memoriter pronunciandam habendamque (cujus rei in oratione eloquentiæ laudem meritorum magnus, quod quidem nemo experientiam vel minime consulens negabit, usus) memoriæ facultate est opus. Hinc nullum dubium esse videtur, quin eloquentia Poeseos culturam præsupponat. Quid enim? Nonne historia etiam sententiæ nostræ fidem vimque conciliat? Testatur nempe eloquentiam florere non potuisse ante excultam Poësin. Sic teste eadem poëtæ oratores præceserunt & quasi auxiliatrices manus his porrexerunt eloquentiæ studio invigilantibus. Principem Oratorum Domosthenem vidit Græcia & de eo sese jactare idque summo potuit jure, at prius viderat celeberrimos poëtas, puta patrem poëtarum Homerum, Hesiodum, Pindarum, Sophoclem, Euripidem aliosque plures haud contemnendos, qui igitur eloquentiæ quasi viam aperuere Græcæ.

§. IV.

Eloquentiæ finem esse persuasionem nemo ignoraverit. Affectuum autem in persuasionem elicendam maxima, quod quidem rerum magistra experientia docet, est vis. Recte artis magistri eos viatoriam eloquentiæ salutant e). Mirifica enim ipsis, &

e) ERNESTI *init. Rhet.* (Aboæ 1792, 8:vo) *Cap. II. de Materia inventionis universa* §. II. pag. 21: "Λογοι valent ad

& fere dicam incredibilis est ad commovendum, quod eloquentiæ veræ injunctum est ut præstet officio, vis & facultas. Cujus quidem rei ex sympathia, quam dicunt, animorum, ratio reddi potest & debet. Fugient, experientia docet, omnia fere impedimenta fini, quem spectat orator, obtinendo sese objicientia, dum argumentorum ab ipso adhibitorum dux & comes sunt affectus, fugient inquam & quidem celeri fugient pede. Quare & sic valet illud Horatii:

Si vis me flere, dolendum est

Primum ipsi tibi; tunc tua me infortunia laedent
Telephe vel Peleu! f).

Hinc itaque difficile haud est visu, oratorem affectus sibi cognitos reddere debere, h. e. ad eloquentiam præsupponi cognitionem affectuum. Quod ut efficiatur, *Psychologiæ* cognitione is sese ornet atque muniat. At non necessarium esse videtur, ut eos more philosophorum, late affectus considerantium, cognoscat. Sufficiat eloquentiæ alumno assertus eatenus cognovisse, quatenus ad persuasionem, quæ est finis ejus, eliciendam valent. Quod ipsum ex usu vitæ humanæ & observatione ei repetendum est, non e philosophorum libris. Quin autem hujusmodi affectuum cognitio eloquentiam præcedere debeat, nul-

¹ docendum, $\eta\theta\eta$ ad placendum, $\pi\alpha\theta\eta$ ad commovendum.

² Isti sunt necessitatis, illa delectationis, hæc *victoriæ*.

f) De arte poet. v. 102, 103, 104.

nullum est dubium. An vero historia teste de veritate hujusce sententiæ persuadeamur, quærat aliquis? Ad quam quæstionem tuto respondemus, oratores & Græcorum & Romanorum tantam eloquentiæ laudem assequi non potuisse, nisi affectus, saltem ex communi hominum vita, sibi cognitos habuissent. Præterea, licet nemo ante Aristotelem, cum tamen principes oratores ante illum vixerint, de affectibus præceperit, scimus tamen poetæ ante eum, Homerum verbi gratia, hominum cognitione sese ornasse atque muniisse g); atque igitur oratoribus post eum celebribus factis scripta ejus perlegendibus cognitionem quandam affectuum tradidisse.

§. V.

Doctrina morum eloquentiam, duce historia & ratione sana, necessariam multiplici respectu reddidisse videtur. Cum enim homines præscriptis ejus sanctissimis obedientiam suam sæpe denegatam vel-
lent, ad oratores conscios vim ei illatam esse confugere cogebatur hæc divina scientia supplex preces
admovens, ut hi humanitate commoti eloquentiam
suam

g) Cfr. *Auct. supra nota* (a) *cit.* pag. 116: "Begge Homeri verk (Iliaden och Odysseen) fülle af naturliga sköpheter, som aldrig föråldras, innehålla en sådan skatt till menniskohjertats kännedom, en sådan mängd af visningar till vishet och dygd, att de ännu både med nytta och nöje kunna läsas."

suam ad innocentiam defendendam injuria accusanda
vellent adhibere, nec non alios probos exhortari, ut
variis adhibendis adminiculis mala propulsarent, quæ
ex inobedientia erga hanc doctrinam orta felicitati
publicæ celerem minitarentur interitum. Hinc caus-
sa reddi potest, cur res morales plurimis oratoribus,
quas vera eloquentia genuit, materiam dicendi præ-
buerint, ita ut, si illæ superbix vitio abreptæ ad elo-
quentiæ clementiam non confugissent, hæc fere sua
materia carnisset, eo magis, cum inter omnes de eo
conveniat artis magistros, eloquentiæ veluti mate-
riam, quam tractet elaboretque, subjectas esse res
morales, historicas, omninoque in communi homi-
num vita versantes *h*). Sic celeberrimus Græcorum
oratorum Demosthenes Romanæque eloquentiæ pa-
rens Cicero eloquentiam suam in rebus moralibus
adhibebant. Ille quidem ad persuadendum Græcis
regem Macedoniæ Philippum libertatem humanam
violasse adnitebatur; hic item pro innocentia sæpe
pugnabat injustitiam accusans & vim, quam scelera-
ti cives, ut v. gr. Catilina, civitati Romanæ infere-
bant. Cum vero orationes illorum, inprimis eæ,
quibus materiem præbuere res morales, maximam
ipsis eloquentiæ laudem conciliaffe videantur, in du-
plicem omnino sententiam cadimus, quarum ea pri-
ma, quod res morales aptissimam eloquentiæ mate-

B
riem

b) Cfr. Auct. supra nota (e) citat. proleg. de Rhet. univ. pag.
17. §. 2.

riem præbeant, altera, quod eloquentia præsupponat cognitionem doctrinæ morum quandam. Quod quidem facili colligere licet negotio. Nam illud quidem nemo negabit, quin oratori materiam dicendi e rebus moralibus sibi eligenti necessarium sit cognitu, an res illæ vere morales sint nec ne, quod doctrinæ morum erit illi ostendere. Nonne & historia testatur doctrinam morum ante eloquentiam veram excultam fuisse? Omnino. Nam scimus Pythagoram, Socratem & Platonem ante Demosthenem vixisse atque doctrinæ morum omnem adhibuisse curam excolendæ hominibusque inculcandæ. Et illud quidem ex historia comperimus, primos eruditione doctrinaque præstantes viros, quibus gens Græca, saltim ad culturam appropinquans, gavisa est, sive poëtas fuisse sive legislatores *i)*, ita ut summo jure ea sententia, qua eloquentiam cultum doctrinæ morum præsupponere urgent, non solum probabilis sit, sed & fere certa & indubia.

§. VI.

Historia seculorum complectitur experientiam. Præbet itaque argumentis oratoris vim haud contemnendam, inprimis dum dicit coram rudioribus, apud quos plus valere solent testimonia historiæ quam subtiles demonstrationes & syllogismi. Recte Cicero:

i) Cfr. JACOBI ERUCKERI Hist. Crit. Philos. (Lipsiæ 1742, 4:0) Tom. I. pag. 435. §. 2.

ro: historia est testis temporum & prudentiæ magistra. — Hinc eidem studeat futurus orator. — Si & historiam testem temporum consulamus, inveniemus ad eloquentiam requiri culturam historiæ. Docet nempe historia, Homerum, Herodotum, Thycydidem, & quosdam alios ante Demosthenem vixisse, quorum quisque historiæ studio animum suum addixerat, quorum igitur scriptis res historicas continentibus perlegendis oratores ad copiam exemplorum pervenire potuerunt.

§. VII.

Sunt denique & alia quædam, quæ eloquentia præsupponit, quæ tamen brevitatis rationem habere coacti missa facimus. Sufficiat tantum tria observasse. *Logica* quidem, licet ad philosophum formandum proprie pertineat, oratori tamen cognoscenda. Ejus enim præceptis innocentiam v. gr. defensorus uti potest cum ad veritatem in alto & profundo, ut ait Cicero, puteo sæpe demersam inveniendam, tum ad vim argumentis suis conciliandam, nec non justas definitiones condendas, & sic porro.

Neque *naturæ* cognoscendæ imitandæque futurus orator studium deneget sedulum. In natura enim quæ occurrunt ea pulchra sunt, ea suavia, ea jucunda & grata, ita ut eam sedulo imitari oporteat oratorem tropis suis delectare cupientem.

De-

Denique alienum non sit docere eloquentiam inter alia talem civitatis constitutionem conditionemque maxime amare, quæ oratoribus jus concedat liberrime dicendi. Quæ laus Atheniensium Reipublicæ debetur nobilissimæ oratorum patriæ. Præterea, quibus dicitur quadamtenus exculti esse debent & politi. — His omnibus positis & pro vero habitis, nemini jam mirum videbitur, eloquentiam communi cognitionis humanæ legi obtemperasse, sensim & quasi gradatim ad majorem majoremque perfectionis gradum fuisse evectam.

